
ЗА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРОФЕСИОНАЛНА ЕТИКА В СЧЕТОВОДСТВОТО, В КОНТЕКСТА НА СОЦИАЛНАТА ОТГОВОРНОСТ НА ПРОФЕСИЯТА

доц. д-р Гергана Николова
Бургаски свободен университет
е-мейл: gnikolova@bfu.bg

***Резюме:** Актуалността на темата за обучението по счетоводство, ни провокира да потърсим отговор на въпроса, в каква степен е застъпено обучението по професионална етика за студенти, обучавани в специалност „Счетоводство“ във висшите училища в Република България, изхождайки от социалната отговорност на професията. Във връзка с това: ще проучим разбирането за понятието професионална етика на база литературен обзор; ще бъдат изведени и някои нормативни източници, в които са регламентирани изискванията към професията; ще се проучат учебните планове във висшите икономически училища, обучаващи студенти в специалност „Счетоводство“ на база данни обявени от НАОА; на тази база ще се формулират някои обобщения и препоръки за обучението по професионална етика в Счетоводството.*

ON EDUCATION IN PROFESSIONAL ETHICS IN ACCOUNTING IN THE CONTEXT OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE PROFESSION

Assoc. Prof. Gergana Nikolova, PhD
Burgas Free University
e-mail: gnikolova@bfu.bg

***Abstract:** The topicality of the subject of accounting education provokes us to seek an answer to the question, to what extent professional ethics training is advocated for students studying in the Accounting specialty in higher education institutions in the Republic of Bulgaria, based on the social responsibility of the profession. In this regard: we will study the understanding of the concept of professional ethics based on the literature review; some normative sources will also be cited, in which the requirements for the profession are regulated; the curricula in the higher economic schools educating students in Accounting will be studied on the basis of a database in announced by NEAA; on this basis, some summaries and recommendations for training in professional ethics in Accounting will be formulated.*

„Когато търсиш да назначиш някого на работа, гледай за три качества: честност, интелигентност и енергия, но най-важна е честността, защото ако тя липсва, другите две качества – интелигентността и енергията – ще те убият. [4;83]“

Уорън Бъфет

Увод

Счетоводната професия е една от най-рано възникналите в исторически план в обществото и развиващи се понастоящем професии. Съвременните глобални макроикономически условия неминуемо се отразяват върху характеристиките на професията, и в частност към все повече нарастващите изисквания към специалистите в областта на счетоводството. Темпото, с което се развива дигитализацията на всички нива на обществено-икономическия живот, в среда с все по-голямото влияние на изкуствения интелект, микро-, малките, средните, големите предприятия, транс- и мултинационалните корпорации се нуждаят от специалисти по счетоводство с високи професионални и морално-етични качества, от социално отговорни служители, защото както отбелязва Наполеон „Един нечестен счетоводител е по-опасен от армия неприятели“. Това от една страна. От друга – предизвикателствата на covid 19 пандемията, нивата на безработица, инфлацията, финансовата нестабилност, изискват умело и прецизно оптимизиране на разходите, за оцеляване на редица предприятия. В този контекст на засилващата се конкуренция, не малка част от специалистите, работещи в различни професионални направления, в т.ч. и на тези в областта на Счетоводството, одита, контрола, анализа, са провокирани да правят компромиси, да пренебрегват някои професионално етични норми и добри практики в името на оцеляването си. По правило, нивото на морално-етичните норми във всяко едно професионално направление е мерило за това, какви са ценностите на професията, дори и тези на обществото, какъв е авторитетът на специалистите, какви професионални организации са създадени, за да подпомагат и утвърждават съответната професия. Важно е и съображението, че социалната функция на счетоводството „като средство за обществена комуникация и като своеобразна идеология, въздействаща върху хората“ [22;51] е осъзната, като се подчертава, че “счетоводството влияе върху качеството на живота на милиони хора по един тънък, неуловим начин, и често – в много посоки.” [22;51] Освен това „Социалните аспекти проличават и в отговорността (гражданска и наказателна), която носи счетоводителят. От всички икономически фигури, неговата правна отговорност е най-ясно дефинирана и е най-строга. Това отговаря на социалната значимост на неговите функции и на общественото желание той да носи голяма персонална отговорност за грешните си отсъждания и неправилни действия“ [22;55].

Актуалността на темата за обучение по Професионална етика в областта на счетоводството във висшите училища у нас, произтича от редица обстоятелства. Някои от тях са:

Образованието е една от основните ценности на нашето общество, като обучението по Счетоводство у нас има дългогодишни традиции. Студентите, обучаващи се в специалност Счетоводство, се стремят към реализация в различни професионални направления, всички свързани със социално отговорни длъжности.

Счетоводството е добре организирана система в системата на управление на предприятието, в основата на която стои човекът – счетоводителят, който е доминиращ над веществените елементи със своите знания, умения и навици. [7;32]

Обучението по Професионална етика доизгражда качествата на един добре подготвен специалист по счетоводство, работещ с голям обем финансова и нефинансова информация.

Доколкото счетоводната информация, създавана от системата на счетоводството в предприятието, се използва от широк кръг вътрешни и външни за предприятието лица, се откроява социална отговорност на професията. Като изключим информация-

та, оповестявана в ГФО на предприятието, счетоводната информация се отличава и с конфиденциалност, което е свързано с морално-етичните разбирания на съставителите ѝ.

Информацията, създавана от счетоводството в предприятието не се дублира от никоя друга. Подобно на лекарската професия, която следи състоянието на пациентите си, специалистите по счетоводство се стремят да представят вярна и честна картина за дейността на предприятието.

Счетоводната професия не е силно регулирана, но са приложими нормативни документи, които поставят определени изисквания към нея.

Темата за обучението по професионалната етика в счетоводството като обект на изследване все още е дискуссионна, доколкото се поставят въпроси като: дали Професионалната етика в счетоводството да се включи като отделна учебна дисциплина или да бъде добавена във всеки специализиран курс; кой да я преподава – специалисти по счетоводство или специалисти по етика; дисциплината да се преподава в бакалавърска или в магистърска програма, като избираема или задължителна и пр.

При професионалната реализация на специалистите в областта на счетоводството, ежедневно се вземат решения, които изискват утвърждаване на доверието на професията в обществото, за което е необходима специална подготовка, част от която е изучаването на Професионална етика във висшите училища.

Цели на настоящото изложение са:

Непрекъснатият стремеж към подобряване на качеството на подготовка на специалисти с висше образование по счетоводство в процеса на обучението им. Както подчертава проф. Коста Пергелов, е необходимо да се „прави преглед на изминатия път, да се преосмисля постигнатото, да се сочат „белите петна“, да се отприщва бента на творческата енергия у хората и без да се проявява страх от еретизъм, да се споделят повече идеи и мисли, да се поддържа определена ценностна система и професионална позиция, основаваща се на плурализма, като основен белег на съвременната епоха“ [14:69].

Да се направи кратък литературен обзор на публикации на български автори по темата.

На база данни, публикувани в Националната агенция по оценяване и акредитация (НАОА) и официалните страници на университетите, обучаващи студенти в специалност Счетоводство в бакалавърски и в магистърски програми у нас, позволява да се направи емпирично проучване, в каква част от тях е застъпено обучението по Професионална етика в счетоводството.

Да се потърси отговор на някои от дискуссионните въпроси: Как да се преподава Професионалната етика в счетоводството; Каква е степената на регулиране на счетоводната професия и в частност на изискванията за професионална етика; Какви са отговорностите и респ. санкциите при нарушаване на професионално-етичните норми в Счетоводството, защото границата между Креативното счетоводство [3]; и счетоводните измами е тънка и пр.

На тази база биха могли да се формулират някои обобщения и препоръки относно обосноваването на обективната необходимост от включването на отделна учебна дисциплина Професионална етика в счетоводството в учебните планове на студентите от специалност Счетоводство във висшите училища у нас.

Кратък литературен обзор на понятието професионална етика в счетоводството

За да разкрием същността на понятието професионална етика, ще изведем значението на няколко ключови понятия: разбирането за понятието „етика“ е „1. Философска наука за нравствеността, за същността и произхода на морала. 2. Морал, нравственост.“ [2; 223]; значението на думата „професия“ е „вид трудова човешка дейност, изискваща определени теоретични знания и практически навици, които се придобиват в резултат на обучение и практически опит [2;785].“

Бихме си позволили също да потърсим и тълкуването на думите: социален и отговорен, доколкото *считаме, че професионалната етика в счетоводството следва да се разглежда в контекста на социалната отговорност на счетоводната професия.* Значението на понятието социален [2;910] е „Който се отнася до живота на хората в обществото, до общественото устройство, обществен“. Значението на понятието отговорен [2;588] се свежда до „Задължение на човек да отговаря за действията и постъпките си, за действията и постъпките на други лица, за сигурността на хора, материали и пр.“

За целите на настоящото изложение ще направим кратък литературен обзор. Темата за професионалната етика съвсем не е нова, но често е удобно измествана от въпроси, по-скоро с технически характер при прилагане на счетоводното законодателство у нас. Всъщност, „Най-старото историческо доказателство за професионално-етичен кодекс е Хипократовата клетва (около 2000 г. пр. н. е.): „Primum non nocere!“ („Преди всичко – да не вредиш!). Както в медицината и правото, така и в счетоводството.“ [22; 82] Авторите, които работят у нас по темата за професионалната етика в счетоводството не са толкова много, колкото експертите, разглеждащи въпросите по прилагането на конкретните счетоводни норми. Сред тях са: проф. д-р Коста Пергелов [14], проф. д-р Атанас Блажев [1, 3], проф. д-р Надя Костова [8], проф. д-р Даниела Фесчиян [18], проф. д-р Мария Павлова [11, 12, 13] гл. ас. д-р Михаил Мусов [9], гл. ас. д-р Рени Петрова [22], гл. ас. д-р Ралица Данчева [3] и др. Отличава се името на проф. д-р Фаня Филипова [19, 20, 21, 22], която е посветила значителна част от своите публикации на темата за професионална етика в Счетоводството.

Дефинирането на етиката се оказва не толкова лека задача, доколкото всеки има свое собствено разбиране за това кое е правилно и кое не, но съществуват общоприети норми и добри практики, които са се утвърдили във времето. Характеризирането на етиката е свързано с отговор на редица философски въпроси, но когато става въпрос за *професионална етика, по-скоро следва да се обърнем към това да се подхожда обективно, без да се дава предимство на личностни интереси при отсъждане на дадено професионално решение.* В тази връзка, *разписването на определени правни норми, извеждането на добри практики, считаме, че би подпомогнало разграничаването на етичното спрямо неетичното поведение в професията, в не противоречие със собствените ни съждения за правилно и грешно решение, да се намери балансът между професионалните и личностните ни разбирания, в защита на социалния интерес.*

В ръководството по международен етичен кодекс на професионалните счетоводители се посочва, че „Професионалният счетоводител следва да спазва принципа за професионално поведение, който изисква счетоводителят: (а) да спазва приложимите закони и нормативни разпоредби; (б) да се държи по начин, съответстващ на отговорността на професионалния бранш да действа в обществен интерес във всички професионални дейности и бизнес отношения; и (в) да избягва всяко поведение, за което

счетоводителят знае или би следвало да знае, че е възможно да дискредитира професията. Професионалният счетоводител¹ не следва съзнателно да се ангажира с бизнес, занятие или дейност, която уронва или би могла да урони почтеността, обективността или добрата репутация на професията и в резултат на това би била несъвместима с фундаменталните принципи.” [16; И115.1]

Според проф. д-р Филипова, задача на професионалната етика „е да изясни същността на професионалния дълг; да регулира взаимоотношенията между професионалиста, от една страна, и обществото, клиентите и колегите, от друга. На нея не са й чужди и стремежи за утвърждаване на професионалния монопол и професионалните привилегии. Но това свое усилие, професионалната етика съчетава и с правила, гарантиращи задоволяването на обществените очаквания“. [22;48] И още, споделяме разбирането, че „Професионалната етика обхваща всички нива на контрол върху поведението на професионалиста: както официалния (писания кодекс), така и неформалния контрол.“ [22;79]

Направеният преглед на специализираната литература, дава основание да приемем изразеното становище на проф. Атанас Атанасов и гл. ас. д-р Р. Данчева е, че: „... етиката се разглежда като умишлена човешка дейност и система от норми на поведение. Следователно всяка дейност на счетоводителя е съгласувана с етичните стандарти и собствения морал.“ [3]

Според нас, **професионална етика в счетоводството може да се разглежда като етично поведение на специалиста при упражняване на професията, при което той влиза в определени взаимоотношения с вътрешни и външни за предприятието лица, с различни и често противоположни интереси, при което следва да защитава обществените интереси, изхождайки от общоприети правила и добри практики.**

Приемаме, че обучението по професионална етика по-скоро следва да дава ясни ориентири, отколкото да се стреми към разписване на абсолютни императиви, доколкото „Подобно на морето, науката не е изключителна; Приема всичко, но е силно избирателно: уважава само онези, които честно търсят истината, без да мамат; на тези, които разбират, че в науката няма догми, че привидно абсолютните истини на днешния ден не са нищо повече от относителни истини на утрешния ден“ [25]. Следва да се вземе под внимание и изразеното становище от проф. д-р Филипова, че „Културните различия в отделните страни поражат специфика в схващанията, свързани с етичните норми и ценности. [22; 84]“ *Както при вземане на решения за прилагане на счетоводните правни норми се използват приблизителни оценки, и при професионалната етика също се правят преценки, търсеци баланс между обществен интерес и този на предприятието, отчитайки социалната отговорност на счетоводителя, за вярно и честно представяне на финансовата и нефинансовата информация за дейността на предприятието. Можем да добавим, че прилагането на професионалната етика се свързва по-скоро с обективното, отколкото със субективното професионално отсъждане. В тази връзка, считаме, че обучението по професионална етика следва да се преподава от експерти в съответното професионално направление, които се отличават с висок морал.*

Философският аспект на етиката няма да бъде разглеждан, предвид спецификата на предметната област и контекста на поставения в настоящото изложение проблем.

¹ Разбирането на кодекса за професионален счетоводител е „лице, което е член на организация-членка на Международната федерация на счетоводителите“.

Но, бихме могли да посочим, че: „Човек съгрешава чрез действие или бездействие и лъже по същите причини, като променя истината или я крие... Всеки тълкува лъжата според своите морални принципи... Лъжите, подобно на греха имат степени и интензитет...“. [24] От тук следва и различното третиране на нарушенията на неетичното професионално поведение, което у нас е регламентирано от органите на ИДЕС и от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори.

В специализираната литература [22; 87] се посочват четири метода за регулиране на етичното поведение на професионалистите:

1. „Чрез правителствена институция... Този подход е неподходящ за подчертано саморегулираща се професия.
2. Чрез гражданско тяло, включващо членове на професията и други лица.
3. Чрез увеличаване на правните отговорности при непрофесионално поведение, и усъвършенстване механизма за жалване срещу професионалисти.
4. Чрез системата на оплакванията.“

Социалният контекст на счетоводната професия се изразява в отговорността на счетоводителя към всички ползватели на счетоводната информация, поради което считаме, че *Учебната дисциплина по професионална етика следва да включва разглеждане и на въпроси, отнасящи се до социална отговорност на професията*. Предимството на студентите, които са изучавали учебната дисциплина Професионална етика в счетоводството се изразява в предоставянето на предварителна подготовка за необходимостта от вземане на етични решения при упражняване на счетоводната професия. Основните дейности за подготовка по професионална етика към момента са възможни по линия на: обучение във висше училище, по инициатива на професионалната организация и чрез правно регулиране.

Във връзка с това, авторите проф. Филипова и гл. ас. д-р Рени Петрова представят емпирично изследване по темата за професионалната етика в счетоводството в своя електронен учебник. [22] Считаме, че подходящи емпирични проучвания е необходимо да продължат да се правят, за да се видят нагласите на професионалната гилдия относно необходимостта от обучение по професионална етика в счетоводството във висшите училища и други актуални въпроси, като инициативата може да бъде проявена от страна на професионалните организации, на университетите и други заинтересовани от темата страни.

Основни нормативни документи, регулиращи счетоводната професия у нас

В стремежа си да се стабилизира позицията на счетоводната професия в обществото, да се подобри доверието към нея се търсят гаранции, разписани в отделни нормативни документи.

Счетоводната професия не е от най-стриктно регулираните професии у нас. Нормативни изисквания са поставени спрямо съставителите на ГФО и одиторите. В този смисъл, основните нормативни документи, въз основа на които се поставят изисквания за упражняване на счетоводната и одиторската професия в България са:

Закон за счетоводството [6]

Закон за независимия финансов одит [5]

В допълнение, упражняването на счетоводната и одиторската професия е свързано със съобразяването с редица професионални изисквания:

Ръководство по международен етичен кодекс на професионалните счетоводители, включително международни стандарти за независимост, приет за спазване от ИДЕС. [16]

Ръководство по международни изложения за образование, издание на Съвета за международни образователни стандарти, издадено от Международната федерация на счетоводителите. Международни стандарти за образование разработени от международната федерация на счетоводителите. [17]

Ръководство по международни стандарти за образование.

Международен стандарт за образование 7, Продължаващо професионално развитие (переработен).

International Ethics Standards Board for Accountants (Съвет по международни етични стандарти за счетоводители)

Директиви, Регламенти, Международни одиторски стандарти, приложими Счетоводни стандарти (МСС/МСФО, НСС)

Професиограма на професията счетоводител [15] и т.н.

„Професионалната компетентност се изразява в поддържане на професионални знания и умения на ниво, необходимо да гарантира, че клиентът или работодателят получават компетентна професионална услуга, базирана на съвременното развитие на практиката, законодателството и методологията, че действа с усърдие и задълбоченост, както и в съответствие с приложимите методологически и професионални стандарти” [17;17]. Професионалната компетентност включва две фази: придобиване на професионална компетентност; поддържане на професионална компетентност. Обучението по Професионална етика в счетоводството би могло да се организира и в двете фази.

Според нас, ролята на професионалните организации във всяко едно професионално направление е изключително важна за развитие на професията. Професионалната организация на счетоводителите в Република България е Институтът на дипломираните експерт счетоводители. Към органите на ИДЕС е създаден Съвет по професионалната етика [26], който изпълнява следните четири задачи:

1. Контролира изпълнението на Етичния кодекс на професионалния счетоводител, приет от Международната федерация на счетоводителите.
2. Контролира наличието на конфликт на интереси по отношение на избраните членове на ИДЕС и неговите органи.
3. Сезира писмено Дисциплинарния съвет за нарушения на Етичния кодекс на професионалния счетоводител.
4. Отчита се за своята работа пред Общото събрание на ИДЕС.

За целите на настоящото изследване и аргументиране на обективната необходимост от обособяването на отделна учебна дисциплина Професионална етика в счетоводството, проведохме емпирично изследване на българските университети, обучаващи в специалност Счетоводство, на база данни от НАОА и официалните интернет страници на висшите училища, към м. май 2024 година

В официалната страница на НАОА на база справка за акредитирани общо 52 образователни институции, в професионално направление 3.8. Икономика са посочени 35 висши училища, към 23 Май 2024 година. От тези 35 висши училища, в 20 учебни заведения се обучават студенти в бакалавърски и/или в магистърски програми по специалност „Счетоводство“. От тях, само в един университет се обучават студенти в бакалавърска програма по Счетоводство, в четири – само в магистърската

Международна научна конференция
„МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ИНОВАЦИИ ЗА СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ:
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“ – 2024

програма, и в 15 по специалност Счетоводство се обучават студенти в бакалавърска и в магистърска програма².

Данните показват:

Професионална етика в счетоводството се преподава в **шест** университета: 1. Великотърновски университет – бакалавърска и магистърска програми, 2. Икономически университет – Варна в магистърска програма, 3. Международно висше бизнес училище – магистърска програма, 4. Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов в бакалавърска програма, 5. УНСС – бакалавърска програма и 6. Югозападен университет в магистърска програма. Можем да обобщим, че Професионална етика в счетоводството като самостоятелна учебна дисциплина присъства в учебните планове на шест университета, в т.ч. три бакалавърски и в четири магистърски програми за студенти от специалност Счетоводство;

От двадесетте учебни заведения, в които се обучават студенти по специалност „Счетоводство“, в **седем** на официалните им страници не са открити учебните планове на съответната специалност, за да се направи справка, относно преподаването в тях на дисциплината Професионална етика в счетоводството.

Таблица № 1 [10]³

№	Име на университет	Бакалавърска програма	Магистърска програма	забележка
1.	Аграрен университет - Пловдив		Счетоводство ⁴	Липсва информация ⁵
2.	Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство –Пловдив			Няма сп. Счетоводство
3.	Академия на МВР – София			-
4.	Американски университет в България - Благоевград			Няма сп. Счетоводство
5.	Бургаски свободен университет	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
6.	Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
7.	Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“	Счетоводство	Счетоводство	БП- задължителна и в МП – избираема дисциплина

² Докторските програми не са в обхвата на настоящото проучване.

³ ВИСШИ УЧИЛИЩА (government.bg) Справката е направена на база акредитирани висши училища към 23 Май 2024 год. Данните за преподаване/не в акредитираните висши училища са събрани на база информацията, намираща се на официалните им интернет страници.

⁴ В наименованието на специалност „Счетоводство“ са включени всички специалности, които съдържат Счетоводство, като: Счетоводство и контрол, Счетоводство и одитинг и пр.

⁵ Не се открива учебен план по специалността на официалната интернет страница на съответния университет, за да се посочи дали е включена дисциплината Професионална етика в счетоводството.

8.	Висше военно въздушно училище „Г. С. Бенковски“ – Долна Митрополия			Няма сп. Счетоводство
9.	Висше военноморско училище „Никола Й. Вапцаров“ – Варна			Няма сп. Счетоводство
10.	Висше строително училище „Любен Каравелов“ – София			Няма сп. Счетоводство
11.	Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“ – София	Счетоводство		Не се преподава ПЕС
12.	Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
13.	Висше училище по застраховане и финанси – София	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
14.	Висше училище по мениджмънт – гр. Варна			Няма сп. Счетоводство
15.	Висше училище по сигурност и икономика - Пловдив	Счетоводство	Счетоводство	Липсва информация
16.	Висше училище по телекомуникации и пощи – София			Няма сп. Счетоводство
17.	Военна академия „Георги С. Раковски“ – София			Няма сп. Счетоводство
18.	Европейски политехнически университет – Пловдив			Няма сп. Счетоводство
19.	Европейско висше училище по икономика и мениджмънт – Пловдив	Счетоводство	Счетоводство	Липсва информация
20.	Икономически университет – Варна	Счетоводство	Счетоводство	МП - задължителна
21.	Колеж по мениджмънт, търговия и маркетинг – София			Няма сп. Счетоводство
22.	Колеж по туризъм – Благоевград			Няма сп. Счетоводство
23.	Лесотехнически университет – София			Няма сп. Счетоводство
24.	Медицински университет – Плевен			Няма сп. Счетоводство

Международна научна конференция
„МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНИ ИНОВАЦИИ ЗА СОЦИАЛНИ ПРОМЕНИ:
ОБРАЗОВАТЕЛНИ ТРАНСФОРМАЦИИ И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО“ – 2024

25.	Медицински университет – Пловдив			Няма сп. Счетоводство
26.	Медицински университет – София			Няма сп. Счетоводство
27.	Медицински университет „проф. д-р П. Стоянов“ – Варна			Няма сп. Счетоводство
28.	Международно висше бизнес училище – Ботевград	Счетоводство	Счетоводство	Преподава се в МП - избираема
29.	Минно-геоложки университет „Св. И. Рилски“ – София			Няма сп. Счетоводство
30.	Национален военен университет „В. Левски“ – В. Търново			Няма сп. Счетоводство
31.	НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ – София			Няма сп. Счетоводство
32.	НМА „П. Владигеров“ – София			Няма сп. Счетоводство
33.	НСА „В. Левски“ – София			Няма сп. Счетоводство
34.	НХА – София			Няма сп. Счетоводство
35.	НБУ – София	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
36.	ПУ „П. Хилендарски“	Счетоводство	Счетоводство	Липсва информация
37.	РУ „Ангел Кънчев“		Счетоводство	Липсва информация
38.	СУ „Св. Климент Охридски“	Счетоводство	Счетоводство	Не се преподава ПЕС
39.	СА „Д. А. Ценов“ – Свищов	Счетоводство	Счетоводство	БП – избираема
40.	Театрален колеж „Л. Гройс“ – София			Няма сп. Счетоводство
41.	ТУ – Варна			Няма сп. Счетоводство
42.	ТУ – Габрово			Няма сп. Счетоводство
43.	ТУ – София			Няма сп. Счетоводство
44.	Тракийски университет – Стара Загора		Счетоводство	Липсва информация
45.	УНСС – София	Счетоводство	Счетоводство	БП – избираема
46.	УАСГ – София			Няма сп. Счетоводство

47.	УБИТ – София			Няма сп. Счетоводство
48.	УХТ – Пловдив			Няма сп. Счетоводство
49.	У-т „Проф. д-р А. Златаров“ – Бургас			Няма сп. Счетоводство
50.	ХТМУ – София			Няма сп. Счетоводство
51.	ШУ „Епископ Константин преславски“		Счетоводство	Липсва информация
52.	ЮЗУ	Счетоводство	Счетоводство	МП – задължителна

Някои обобщения и препоръки

Професията счетоводител е социално отговорна, и според нас, изисква обучение по професионална етика в счетоводството. Към момента счетоводната професия не е строго регулирана, а професионалната етика в счетоводството е регламентирана в няколко нормативни документа.

На база справка в НАОА и в официалните интернет страници на висшите училища у нас, в една част от тях дисциплината Професионална етика в счетоводството се преподава в магистърските програми, а в друга – в бакалавърските, съответно като избираема или като задължителна, т.е. няма единен подход на включването ѝ в учебните планове на специалност Счетоводство.

Преподаването на професионална етика в счетоводството, считаме, че следва да бъде организирано в отделна учебна дисциплина. Заедно с това по всички специализирани счетоводни дисциплини в процеса на обучение следва да се обръща внимание на етичните норми и добри практики в професията. Преподаването на професионална етика в счетоводството, според нас, да се преподава от специалисти в областта на Счетоводството, които се отличават с висок морал, а не от експерти по етика. Би могло да се помисли и за интердисциплинарен подход, т.е. учебната програма по дисциплината Професионална етика в счетоводството да се обсъжда от екип от счетоводни специалисти и специалисти по социология и етика. В допълнение, според нас би било удачно да се съдържат теми, касаещи социалната отговорност на счетоводната професия в различните възможни направления, отношения с колеги, с работодател, с държавни институции, с контрагенти и пр. При преподаването на професионална етика би било добре да се включват и експерти от практиката, да се разглеждат реални казуси, което ще допринесе за доизграждане на специалистите по счетоводство.

Използвани източници:

1. Атанасов, Ат. Професионалната етика в счетоводството – предпоставка за повишаване качеството на осъществяваната дейност. Финансово-икономическата интеграция на България в ЕС за 10 години членство – предизвикателства и перспективи: Научно-практическа конференция с международно участие; Сборник доклади 9-10 ноември 2017 г., с. 203-207. ISBN 978-954-23-1378-6

2. Български тълковен речник, Наука и изкуство, 2015.
3. Блажев, А., Р. Данчева, Професионална етика в счетоводството, Академично издателство – Ценов, 2023.
4. Бъфет, М, Д. Кларк, Даото на Уорън Бъфет, изд. Изток-Запад, София, 2013.
5. Закон за независимия финансов одит, обн. ДВ бр.95 от 29 Ноември 2016 г., посл. изм. ДВ. бр. 25 от 29 Март 2022.
6. Закон за счетоводството, обн. ДВ бр.95 от 8 Декември 2015 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19 Декември 2023.
7. Калигоров, Хр., Д. Иванов, Усъвършенстване на управлението на промишлените системи, София, 1997.
8. Костова, Н., Поглед към някои аспекти от бъдещето на счетоводната професия и счетоводните услуги, изв. брой, год. XXV, 06-ib-2021-n-kostova.pdf (ides.bg)
9. Мусов, М., Общественият договор на счетоводството, част втора: Ангажиментите на висшето счетоводно образование, одит, бр. 02/2017, година XXI
10. НАОА, ВИСШИ УЧИЛИЩА (government.bg)
11. Павлова, М., Ценности и етика в счетоводната професия: монография, В. Търново, унив. Изд. „Св. Св. Кирил и Методий“, 2014.
12. Павлова, М., Професионалната етика в счетоводството, Социално-икономически анализи: поредица на Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, кн. 2/2015, с. 42-53.
13. Павлова, М., Професионалната компетентност на счетоводните кадри и обучението в академична среда – проблеми и перспективи, Годишник на Софийския университет, том, 18, 2020, с. 267-279, Yearbook18-
14. Пергелов, К. „Теоретичната подготовка, психологическата нагласа и нравствената извисеност на одиторите – от решаващо значение за изпълнение на Директива 2006 на Европейския парламент“, Годишник на ИДЕС, София, 2007 г.
15. Професиограма на професия „счетоводител“ – ИРАВ (ipsb.bg)
16. Ръководство по международен етичен кодекс на професионалните счетоводители включително международни стандарти за независимост, 2022.
17. Ръководство по международни изложения за образование | IAESB
18. Фесчиан, Д., В. Христов, За съхраняването на счетоводната професия чрез отстояване на компетенции, почтеност и професионализъм, бр.1/2001, година XXV, 01-2021-d-feschiyan-v-hristov.pdf (ides.bg)
19. Филипова, Ф., Професионална етика в счетоводството, ИУ – Варна, 1998.
20. Филипова, Ф., Професионална етика в счетоводството, 2006.
21. Филипова, Ф., Проблеми на професионалната етика в счетоводството, дисертация, 1996.
22. Филипова, Ф., Р. Петрова Електронен учебник „Професионална етика в счетоводството“, Издателство „Знание и бизнес“, Варна, 2017.
23. ethics-2018.pdf (ides.bg)
24. Cacabelos, R., Transfondo psicológico de la Mentira, Diario de Santiago, 19 Mayo 2024. www.diariodesantiago.es
25. Cacabelos, R, Mar de Ciencia, 2 Juno 2024, Mar de Ciencia - Diario de Santiago. Noticias de Santiago de Compostela y Galicia. www.diariodesantiago.es
26. www.ides.bg